

Ігор ЛОССОВСЬКИЙ,
Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу,
кандидат фізико-математичних наук

ПРИДНІСТРОВСЬКЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ: ВНЕСОК УКРАЇНИ ТА ВИСНОВКИ ДЛЯ ДОНБАСУ

Анотація. Автор аналізує Придністровський конфлікт, окреслює роль і місце України в процесі його врегулювання. Наведено паралелі в контексті агресії Росії проти України, зокрема й на міжнародній арені. Наголошено на важливості визначити помилки та недоліки придністровського врегулювання, аби запобігти повторенню їх у протидії російській агресії на Донбасі. У статті визначено, що Придністров'я є додатковою безпековою загрозою не тільки для України, а й для всього Чорноморського регіону. Наведені факти дадуть змогу проаналізувати наявний «миротворчий» механізм через виведення російського військового контингенту та розгортання місії міжнародних цивільних спостерігачів тощо.

Ключові слова: Придністров'я, агресія Росії, «заморожений» конфлікт, міжнародні спостерігачі, врегулювання, окупація.

З огляду на наближення 30-ї річниці початку Придністровського конфлікту – одного з найтриваліших «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі – доцільно окреслити роль і місце України в процесі його врегулювання. Потрібно проаналізувати зроблене, миротворчий досвід України, оцінити успішність руху у визначеному завдяки колективним зусиллям напрямі, актуалізувати плани подальших кроків у світлі національних інтересів нашої держави, зокрема в контексті агресії Росії проти України. Важливо визначити помилки та недоліки придністровського врегулювання, аби запобігти повторенню їх у протидії російській агресії на Донбасі.

Питанню придністровського врегулювання присвячено низку наукових публікацій як в Україні, так і поза її межами [1–10 тощо], у яких проаналізовано різні аспекти конфлікту. Початок протистояння пов'язують з історичними подіями «параду суверенітетів» колишніх республік СРСР, що розгорнувся після невдалого державного перевороту наприкінці серпня

1991 року. 27 серпня молдовський парламент ухвалив Декларацію про незалежність Республіки Молдова. Це посилювало дискусії довкола можливого об'єднання Молдови з Румунією, що за підтримки Росії і безпосередньої участі 14-ї армії ЗС СРСР спровокувало протистояння в Придністров'ї, зародження якого спостерігали ще восени 1990 року й пов'язували з Декларацією про суверенітет Придністров'я в складі СРСР.

Короткий історико-географічний екскурс. Миротворча роль України в цьому регіоні не випадкова, а обґрунтована її історичними, географічними, економічними і культурними зв'язками як із Придністров'ям, так і з усією Молдовою. Придністровський регіон Молдови («Придністровська Молдавська Республіка», «ПМР») займає майже весь лівий берег ріки Дністер, якою межує з основною територією Республіки Молдова (РМ). Населення регіону налічує близько пів мільйона осіб і складається з трьох майже однакових етнічних груп – молдован, українців та росіян. Офіційними в Придністров'ї є три мови зазначених етнічних груп. На тлі розпаду Радянського Союзу 2 вересня 1990 року «ПМР» (спочатку – «ПМРСР») проголосила свою «незалежність» від ще тоді Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки (МРСР), проте її й досі не визнала жодна з держав світу, окрім таких самих невизнаних «самопроголошених незалежних» утворень пострадянського простору, як «Республіка Абхазія» і Цхінвальський регіон («Республіка Південна Осетія»), Республіки Грузія і Нагірний Карабах («Республіка Арцах») і Азербайджанська Республіка.

Північна частина цих територій – українське Поділля – входила в різні часи до складу Русі (X–XI ст.), Галицько-Волинського князівства (XII–XIII ст.), Литовсько-Руської держави, Речі Посполитої та Гетьманщини, а пізніше – до Української Народної Республіки, Української Держави та Української РСР. На цих землях функціонували Придністровський (Могилівський) український козацький полк, Чорноморське й Бузьке козацькі війська.

За підсумками чергової Російсько-турецької війни (1787–1791 рр.), у Яссах – столиці Молдовського князівства – було укладено мирний договір, відповідно до якого території між Дністром і Бугом визнавали такими, що відходять до складу Херсонської губернії Російської імперії. Напередодні походу Наполеона Бонапарта на Росію в травні 1812 року в Бухаресті було укладено російсько-турецький мир, згідно з яким більша частина сучасної території РМ відійшла до Бессарабської губернії [11–13].

Російська й світова історіографія замовчує роль і місце України в тогочасних регіональних військово-політичних процесах, як-от участь українських козаків у війнах Росії з Османською імперією. Проте очевидно, що під час формування російського війська для ведення воєн (кінця XVII–XIX ст.) саме український контингент (козаки і селяни, яких призвали на

військову службу) був найчисленнішим у лавах армії Росії. Логічним поясненням і доказом цього є те, що набирали на військову службу переважно з місць, наближених до театру воєнних дій, зокрема, з території Південно-Західної України, з огляду на неможливість тоді транспортувати на значні відстані великі групи рекрутів. Не варто недооцінювати й роль українців в освоєнні цих щойно завойованих для імперії земель. Багаторічне підпорядкування України Російській імперії, той факт, що Україна довго не мала державності, брак письмових згадок про неї як суб'єкта історичного процесу позбавляли і її народ, і саму країну історичної суб'єктності. Не слід забувати й факти навмисного переписування історії – російські імператори спеціально наймали для цього західних істориків, які формували «правильний» імперський наратив [14; 15].

1918 року правобережна частина сучасної РМ відійшла до Румунії, а 1940 року – до Радянського Союзу. Придністров'я як автономну республіку (МАРСР) було створено як плацдарм радянської експансії в бік Румунії. Спершу воно було частиною Радянської України, і лише 1940 року його передали у формі автономії до новоствореної МРСР у складі СРСР.

Розвиток та актуальність придністровського врегулювання. Від початку Придністровського політичного протистояння міжлюдських конфліктів практично не траплялося. Однак було штучно спровоковано сутичку між Росією і Молдовою, гаряча фаза якої припала на березень – липень 1992 року. Тоді за участю російської 14-ї армії вели військові дії, внаслідок яких постраждали не лише військовики обох сторін, а й мирне населення. Російська армія стала активним учасником, провокатором і гарантом існування невизнаної «ПМР». Хоч етнічний склад населення по обидва береги Дністра суттєво різнився (на правобережжі більшість становили молдовани, на лівобережжі майже в рівному кількісному співвідношенні проживали українці, молдовани й росіяни), проте Придністровське протистояння, на відміну від низки інших тогочасних пострадянських конфліктів (Карабаський, Абхазький, Південноосетинський) чи на теренах колишньої Югославії (Боснійський, Хорватський, Косівський), не слід уважати міжетнічним чи міжконфесійним. Як і російсько-український, він переважно є геополітичним (світоглядним) із незначним міжетнічним компонентом. Позиції сторін таких конфліктів принципово відрізняються не за етнічною чи конфесійною ознаками і не пов'язані з антагонізмом культур їхніх учасників, а здебільшого полягають у світоглядних розбіжностях населення й інтересах еліт, уявленнях про норми і закони внутрішнього життя та зовнішньої політики. У цьому разі це питання геополітичної орієнтації населення й еліт обох берегів Дністра: якщо більшість жителів у Придністров'ї досі орієнтовані на зв'язки з Росією, то інша, більша частина РМ бачить своє майбутнє в Європі.

21 липня 1992 року в Москві Президент Росії Борис Єльцин і Президент Молдови Мірча Снегур (у присутності лідера «ПМР» Ігоря Смирнова) уклали Угоду про принципи мирного врегулювання збройного конфлікту в Придністровському регіоні РМ [16]. Відтоді впродовж останніх майже 30 років від початку придністровського врегулювання цей процес розвивався доволі хвилеподібно: періоди локальної миротворчої активності змінювало тривале «затишшя» і бездіяльність. Відповідно до зазначеної угоди, територію уздовж річки Дністер було проголошено «зоною безпеки», контролювати яку мала «об'єднана Контрольна комісія» із підзвітними їй трикомпонентними колективними миротворчими силами (сформованими з російської, молдовської і придністровської сторін), а також десять військових спостерігачів від України. Насправді ж колективні сили так і не було створено, а до складу комісії входили лише російські «миротворці».

Попри недоліки мирної угоди 1992 року, зокрема те, що не було чітко зазначено сторін конфлікту, сторонами самого документа точно визначено дві – РФ і РМ. Проте в наступних (близько 50) документах із придністровського врегулювання молдовська сторона припустилася фундаментальної помилки, погодившись визнати «ПМР» своїм головним супротивником. Тож Росії, яка під час гарячої фази протистояння брала в ньому безпосередню участь, вдалося перебрати роль посередника-миротворця.

Міжнародно-правовим доказом того, що РФ була учасником і агресором у тій війні, є рішення Європейського суду з прав людини від 8 липня 2004 року в справі «Ілашку та інші проти Молдови і Росії». Відповідно до цього міжнародно-правового документа: «380. [...] під час Молдовського конфлікту 1991–1992 сили колишньої 14-ї армії були у Придністров'ї [...] і билися на боці придністровських сепаратистів. [...] багато зброї зі складів 14-ї армії було добровільно передано сепаратистам [...] з грудня 1991 року Молдовська влада систематично скаржилася [...] в міжнародні органи на акти агресії з боку колишньої 14-ї армії проти Республіки Молдова і звинувачувала Росію в підтримці Російських сепаратистів. 381. Під час сутичок між молдовською владою і придністровськими сепаратистами лідери Російської Федерації підтримували сепаратистів своїми політичними заявами. Росія підготувала основні положення угоди про припинення вогню і, ба більше, підписала їх як сторона [...] 382. [...] відповідальність Російської Федерації настає у зв'язку з незаконними діями придністровських сепаратистів, зважаючи на підтримку цих дій з боку Росії. Отже, Російська Федерація зробила свій внесок в утвердження сепаратистського режиму в Придністров'ї [...] підтримуючи його політичними і військовими засобами. [...] навіть після підписання угоди від 21 липня 1992 року Російська Федерація й надалі забезпечувала військову, політичну та економічну підтримку сепаратистського режиму» [17].

Реальний переговорний процес із врегулювання збройного протистояння було розпочато 1994 року, а з 1995 року участь у ньому взяла й Україна. Проте акценти щодо конкретного статусу, ролі та зобов'язань переговорних сторін поступово почали змінюватися. Із 1997 року Молдова застосовує «м'який підхід» до окупаційної влади в Придністров'ї [18], яка є маріонетковою і в усьому опирається (ідеологічно, політично, економічно, фінансово та у військовій сфері) на Росію і підпорядковується лише їй. 8 травня 1997 року в Москві було укладено «Меморандум об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем», в якому сторонами конфлікту почали фігурувати Молдова і Придністров'я (останнє як самостійна сторона переговорного процесу), тоді як Росія, Україна та ОБСЄ поставили свої підписи як посередники. Україна та РФ взяли на себе також функції гарантів виконання досягнутих домовленостей. Так з'явився переговорний формат «3+2», а Україна і Молдова погодилися на правову суб'єктність окупаційної влади в Придністров'ї як сторони конфлікту. Міжнародно-правовій легалізації придністровської «влади» активно сприяє РФ, яка звертається до Тирасполя за «дозволом» про відкриття виборчих дільниць і проведення російських (президентських чи парламентських) виборів у регіоні, попередньо вже тривалий час роздаючи російські паспорти жителям «ПМР». У Придністров'ї є представництва і громадські приймальні низки російських політичних партій [19].

Аналогічну експансіоністську тактику Росія протягом останніх років сповідує і в тимчасово окупованій частині українського Донбасу. Активно, часто примусово, роздають російські паспорти, що може спровокувати створення виборчих дільниць для проведення не лише нелегальних місцевих, а й незаконних виборів до органів РФ. Це спроби легітимізування місцевої окупаційної «влади» та посилення російської присутності. Така тактика – це елемент гібридної війни, продовження в інший спосіб агресії проти країн пострадянського простору, які потерпають від заморожених конфліктів на своїй території. У ситуації, що склалася, Україна та її партнери й відповідні міжнародні інституції мають жорстко протидіяти спробам окупаційної російської влади на Донбасі організувати проведення виборів – як місцевих «українських», так і російських.

19–20 березня 1998 року в Одесі провели зустріч керівництва РФ, України, РМ і Придністров'я з участю ОБСЄ, на якій було ухвалено Угоду про заходи довіри і розвиток контактів між Республікою Молдова і Придністров'ям, а також Протокол про деякі першочергові кроки щодо активізації політичного врегулювання придністровської проблеми. 16 липня 1999 року в Києві відбулася зустріч-саміт на рівні Президента РМ і лідера «ПМР». А 20–24 березня 2000 року в Києві МЗС України організувало міжнародний круглий стіл за участю ОБСЄ і РФ, під час якого обговорюва-

ли питання формування принципів побудови спільної держави. У роботі з його організації і проведення довелося брати участь автору цієї статті, який тоді обіймав посаду керівника відділу ОБСЄ і РЄ МЗС України. 1–3 липня 2002 року під час зустрічі на найвищому рівні в Києві експерти з Молдови, України, Росії, Придністров'я запропонували план врегулювання на основі федералізації Молдови. Головним пунктом, що викликав незгоду Москви і Тирасполя, була пропозиція введення миротворчих сил під егідою ОБСЄ замість Росії. Придністров'я і Росія далі наполягали на присутності в регіоні російських військ.

2003 року Росія запропонувала «Меморандум / план Козака», який передбачав федералізацію Молдови зі створенням двох автономій – Придністров'я і Гагаузії – з окремими парламентами, судами та можливістю блокувати небажані для них і Росії рішення федерального парламенту в Кишиневі. Молдова була нейтральною і погоджувалася на розміщення російських військ у Придністров'ї на наступні 20 років. Хоч Україна і не висловлювала принципових зауважень до «плану Козака», в останній момент Президент Молдови Володимир Воронін його відхилив. Цей план відповідав інтересам РФ, та й не випадково той самий Дмитро Козак нині очолює російську сторону в підготовці зустрічей Нормандського формату та бере участь у засіданнях ТКГ щодо Донбасу, нав'язуючи Україні аналогічні плани федералізації.

2005 року як спостерігачів до переговорів долучено Євросоюз і США, тож переговорний механізм набув формату «5+2» – «Постійна нарада з політичних питань у рамках переговорного процесу з придністровського врегулювання», що діє донині. Його пріоритетом є створення дискусійного майданчика для обговорення майбутнього правового статусу Придністров'я у складі об'єднаної Молдови.

На саміті ГУУАМ у квітні 2005 року в Кишиневі Україна запропонувала «план Ющенка» – «До врегулювання – через демократію», який ґрунтувався на внутрішній демократизації Придністров'я, проведенні виборів, інспекції місцевих підприємств, моніторингу придністровської ділянки українсько-молдовського кордону з допомогою спеціальних сил ОБСЄ та розміщенні в зоні конфлікту, окрім інших, українського миротворчого контингенту [20]. План не передбачав створення в Молдові федеративної держави, а лише ухвалення спеціального закону про статус Придністров'я, а також його право вийти зі складу Молдови в разі приєднання останньої до Румунії. Парламент Молдови схвалив закон у липні 2005 року. Відповідно до нього Придністров'ю було надано статус автономії в складі Молдови зі своїм вищим законодавчим органом. У законі не було вимоги вивести російські війська, але його, а також увесь «план Ющенка» відхилила Придністровська сторона, оскільки демократизація «ПМР» дисонувала з особи-

стими інтересами авторитарного лідера І. Смирнова, а розширення міжнародного миротворчого контингенту через зменшення російської його частини та приєднання української компоненти не відповідало інтересам Росії. Аналізуючи «план Юценка» з погляду сьогоднішніх позицій України щодо ситуації на Донбасі, можна стверджувати, що він мав чимало політичних пасток, як-от проведення виборів і легітимізація придністровської влади. З огляду на це план дещо нагадує «формулу Штайнмаєра» з імплементації Мінських домовленостей на Донбасі, позаяк не має механізмів гарантій проведення справедливих демократичних виборів. Його відхилення зумовило чергову паузу на політичному треку переговорного процесу.

Приєднання 2005 року Євросоюзу до переговорного процесу ще більше активізувало так званий м'який підхід, який насамперед виявлено в започаткуванні політики «малих кроків» у межах міжнародної «Програми підтримки заходів зміцнення довіри», провідна роль у якій належить Програмі розвитку ООН у Молдові за значного фінансування ЄС. Попри суттєві інвестиції ЄС у Придністров'я, а також торговельні преференції, зокрема встановлення режиму найбільшого сприяння в торгівлі (після входження 2015 року Молдови разом із Придністров'ям до зони вільної торгівлі з ЄС), суспільна думка в регіоні, за результатами опитування, яке провело 2019 року румунське соціологічне агентство, не демонструвала більш прихильного ставлення населення «ПМР» до Європи, порівняно зі ставленням до Росії. Придністровський бізнес дедалі більше орієнтується на Європу та залежить від її ринку. Однак, попри суттєву зміну географії зовнішньої торгівлі регіону в бік посилення європейського чинника, 2019 року лише 5,2% з опитаних висловили думку, що Придністров'ю буде краще у складі Молдови, 37,1% – що регіону краще інтегруватися в РФ, а 22,6% найкращим варіантом вважають повну його незалежність. Щодо автентичності населення регіону, згідно з опитуванням, 37,3% назвали себе придністровцями, 35,7% – росіянами і тільки 14% – молдованами. Більшість товарів, вироблених у регіоні (30%), експортують до ЄС (лише 13% – до РФ), проте 92,2% придністровців вважають Росію найкращим економічним і політичним партнером. Ще більше вражає статистика уявлень населення регіону щодо зовнішніх загроз: найбільшу становить Україна (41,9%), за нею – США (15,6%), Молдова (13,2%) та Румунія (7%) [18].

Таке соціологічне опитування свідчить про авторитарний режим «ПМР», рудиментарний, глибоко радянський менталітет значної частини населення регіону, його суттєву схильність до старої, радянської – а нині витонченої і потужної російської масмедійної пропаганди. Причина – брак бодай якоїсь помітної альтернативної інформаційної політики і контрпропаганди з боку Молдови, ЄС та України. Досвід останніх 15 років показує, що незважаючи на значні фінансові й економічні зусилля ЄС, сповідання

політики «м'якого підходу» і «малих кроків» щодо Придністров'я, останнє не наблизилося до Європи, а дезінформаційно-пропагандистська кампанія РФ та проросійських сил в регіоні стала ще успішнішою. Хоч опитування доводять, що населення обох берегів Дністра прихильні один до одного, проте більшість придністровців бачать себе або разом із Росією, або незалежними. Це той випадок, коли безальтернативний «телевізор» перемагає «холодильник». Наведене вище є переконливим прикладом для України в її зусиллях із деокупації та реінтеграції районів Донбасу, які окупувала Росія. Найважливіше значення має формування потужної інформаційно-роз'яснювальної політики як у Придністров'ї, так і на Донбасі, створення високопрофесійного альтернативного російськомовного телебачення та якісного конкурентного інформаційного продукту.

2006 року «керівництво» невизнаної республіки знову почало застосовувати провокаційні заходи, які унеможливлювали мирне розв'язання конфлікту. Зокрема, у відповідь на те, що Україна запровадила нові митні правила на кордоні, в «ПМР» провели «референдум», за оголошеними підсумками якого за приєднання до Росії проголосувало 97,2% «виборців» (1 грудня 1991 року на першому «референдумі» за незалежність «ПМР» проголосувало 97,7%). Україна, Молдова, США, ЄС та ОБСЄ не визнали його результатів, а РФ заявила, що він не матиме юридичних наслідків.

У грудні 2013 року «Верховна рада» Придністров'я ухвалила в першому читанні «законопроект» про застосування на території невизнаної республіки російського федерального законодавства. У березні 2014 року так званий парламент «ПМР» звернувся до Держдуми РФ із проханням розробити закон, що дав би змогу прийняти «республіку» до складу федерації.

Спроби анексії українського Криму та російсько-український військовий конфлікт на Донбасі впродовж останніх семи років надають ситуації у Придністров'ї додаткової геополітичної гостроти (регіон має близько 400 км спільного кордону з Україною), а надто в контексті російської агресії проти України та військової присутності РФ у зазначеному регіоні. За таких умов цей регіон, окрім того, що з 1990-х років є чинником економічної, кримінальної і контрабандної загрози для України, а також зважаючи на військово-політичний конфлікт поблизу її кордонів, починає становити ще й екзистенційну небезпеку, з огляду на можливі плани Росії «прорубати» Придністровсько-Азовський коридор, щоби забезпечити повноцінну життєдіяльність Криму.

Після 2014 року Росія далі розігрує «придністровську карту». Готували взаємодію цього утворення із так званими новоросійськими республіками України, зокрема з одеськими «новоросами» «Бессарабської республіки», у спробах створення якої значну роль відігравали спецслужби «ПМР». На щастя, народ і місцеві органи влади України вчинили потужний спротив цим загарбницьким планам.

Придністров'я досі є осередком економічного і політичного беззаконня і неконституційності, контрабанди й економічних злочинів. Воно стало так званим «safe heaven» (притулком) для злочинців і порушників закону. Зокрема, тут переховуються особи, що перебувають у розшуку та які винні в Одеській трагедії 2 травня 2014 року, внаслідок якої загинули десятки українських громадян. Найперше – колишні очільники одеської міліції, органів внутрішніх справ і надзвичайних ситуацій, яких звинувачено в бездіяльності чи навмисних діях, які призвели до біди.

На думку експертів російської сторони, після початку агресії Росії проти України 2014 року суттєво змінилися інтереси зовнішніх учасників придністровського врегулювання, насамперед стався «відхід України від низки головних принципів посередництва», що призвело до «пробуксовки офіційних переговорів, нестабільності роботи переговорних форматів, включно з «5+2»» [21; 10]. Насправді ж позиція України як посередника і гаранта врегулювання конфлікту в Придністров'ї, а також її партнерів – США і ЄС – у ролі «спостерігачів» принципово не змінилася. Але значно зросла загроза з боку РФ та знизився рівень довіри до неї як до «посередника і гаранта», що принципово впливає на ефективність і навіть саму доречність функціонування формату «5+2» з участю країни-агресора.

Специфіка переговорів формату «5+2» протягом останнього десятиліття полягає в тому, що серед його учасників немає консенсусу щодо внесення до порядку денного переговорів політичних питань врегулювання, таких як статус Придністровського регіону в складі Молдови, повноваження регіональної адміністрації тощо. Переважна більшість питань, які обговорюють у межах механізму «5+2», – фінансові, економічні, освітні або технічні. Серед них, зокрема, підвищення торговельно-економічної взаємодії Придністров'я з Молдовою, збільшення експорту з регіону до країн ЄС та поступове його входження в правове поле РМ; створення механізмів фінансових взаєморозрахунків; питання митного й іншого оформлення за молдовськими законами придністровської експортної продукції; відновлення мобільного зв'язку; визнання та апостилізація придністровських освітніх дипломів; забезпечення свободи пересування населення через адміністративний кордон; стан мостів через річку Дністер; функціонування молдовських шкіл у Придністров'ї тощо.

Завдання остаточного політичного врегулювання уповільнює ще й те, що кишинівський політикум чудово розуміє всі ті економічні та політичні складнощі, з якими довелось зіткнутися в процесі реінтеграції Придністровського регіону до єдиної Молдови. Це стримує єднання політичних сил і загальний ентузіазм за цим напрямом. Молдовський уряд та проєвропейські партії в країні нині не дуже квапляться з реінтеграцією неконтрольованих територій.

Попри гострі, безкомпромісні дискусії політиків по обидва береги Дністра слід констатувати, що між ними немає справжнього, невдаваного антагонізму, як це можемо спостерігати на прикладах інших конфліктів на пострадянському просторі. Як приклад, що підтверджує це, окрім наявності в багатьох придністровців молдовських паспортів, можна навести те, що колишній проросійський «президент ПМР» Є. Шевчук після поразки на чергових виборах 2016 року змушений був залишити Придністров'я і тривалий час переховувався не в Росії, яка традиційно є пригупом для біглих політиків з усього пострадянського простору, а в «лігві» своїх завзятих політичних опонентів – у Кишиневі та перебував під охороною молдовських спецслужб. Можливість об'єднання двох берегів Дністра сьогодні суттєво залежить від реальних намірів та інтересів двох еліт, які стають чи не головним чинником. Амбіції еліт затримують процес повноцінного розв'язання конфлікту, а звідси постає запитання, чи справді вони в цьому зацікавлені.

Проблема російської військової присутності в Придністров'ї. У Стратегії воєнної безпеки України (Воєнна доктрина України) за 2015 рік одним із проявів безпосередньої воєнної загрози визначено «присутність військового контингенту РФ у Придністровському регіоні РМ, який може бути використано для дестабілізуванню південних регіонів України». У Стратегії воєнної безпеки за 2021 рік відзначено «намагання РФ використання у власних інтересах конфлікту в Придністров'ї та інших “заморожених” конфліктів на пострадянському просторі».

Основними завданнями Оперативної групи російських військ у Придністров'ї (ОГРВ), які окреслила російська сторона, є: підготовка військовослужбовців до участі та проведення миротворчої операції; збереження озброєння, боєприпасів та матеріальних засобів, зокрема тих, що є на складах у селі Кобасна; дії за рішенням ГШ ЗС РФ за умови зміни ситуації в регіоні.

Операція з підтримання миру в Придністров'ї з участю лише російських «миротворців» від початку стала чинником «консервування» конфлікту та збереження загрози миру і безпеці в регіоні, оскільки упередженість і симпатії російських миротворців до сепаратистського режиму в Тирасполі були очевидними. Така практика побутувала і в інших «заморожених» конфліктах на пострадянському просторі, коли ухвалювали рішення про створення так званих колективних миротворчих сил із переважно (або лише) російським контингентом. Сама Росія не дозволяла забезпечувати належну збалансованість та безсторонність, обмежуючись тільки власним «миротворчим» контингентом. Такі незбалансованість й односторонність ставали чи не головним чинником на заваді справедливого розв'язання конфліктів, призводили до їхнього «заморожування».

Негативні приклади «заморожених» конфліктів у Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії, де ухвалювали рішення про «багатосторонні» миротворчі сили, наочно ілюструють, чого не треба робити під час міжнародного обговорення розгортання справді колективних інтернаціональних миротворчих сил під егідою ООН, ЄС або ОБСЄ. Цей досвід потрібно обов'язково врахувати в разі ухвалення в майбутньому рішення про розгортання міжнародного миротворчого контингенту на Сході України. Насамперед центральній владі країн, у яких зовнішні сили спровокували так звані сепаратистські конфлікти, не можна погоджуватися на ведення прямих переговорів з окупаційною маріонетковою владою «сепаратистських» районів. Їх потрібно вести лише зі самостійними зовнішніми гравцями, які цей конфлікт спричинили і здатні вирішувати самі. Не можна погоджуватися на розгортання односторонніх контингентів миротворчих сил. Вони мають бути справді міжнародними, сформованими з представників якнайбільшої кількості незаангажованих держав.

«Миротворча операція» з участю військових контингентів Росії, Придністров'я і Молдови (а фактично тільки Росії як зацікавленої сторони), що діє з 1992 року, за всієї її односторонності, необ'єктивності й упередженості досі є невіддільною частиною процесу врегулювання конфлікту та одним із треків переговорного процесу. Така «миротворчість» є уособленням традиційного імперського ставлення Росії до своїх сусідів, яке виявлено, зокрема, у прямій військовій присутності в регіоні конфлікту. Агресія Росії проти України в Криму і на Донбасі суттєво активізувала імперативність вимог щодо демонтажу наявного формату «миротворчості» на Дністрі та нагальну необхідність її суттєвого переформатування й інтернаціоналізування через виведення російського військового контингенту і розгортання на його місці місії міжнародних цивільних спостерігачів, що стежитимуть за дотриманням миру й відповідних міжнародних домовленостей. Місію у складі 200–250 спостерігачів могла би розгорнути ОБСЄ, яка має значний попередній досвід функціонування таких місій. Із початком російської агресії проти України продовження військової присутності Росії у Придністров'ї є додатковим чинником принципових безпекових загроз як для України, так і для всього Чорноморського регіону.

Представники Придністров'я і РФ стверджують, що, відповідно до базової угоди від 1992 року, проведення миротворчої операції з участю контингентів РФ, РМ і «ПМР» є важливим складником усього процесу мирного врегулювання. Однак відтоді минуло вже майже 30 років, тож з огляду на це постає логічне й риторичне запитання: чи не є цей довготривалий і досі незмінний формат операції тим каменем спотикання, що стоїть на заваді остаточного розв'язання конфлікту? Чи не це є принциповим чинником його «заморожування»?

Із 1990-х років конфлікти на пострадянському просторі хоч і зароджувалися під впливом Росії, але розвивалися доволі спонтанно. Від початку «нульових» років (що збігається з приходом до влади Володимира Путіна) керівництво РФ сформувало концепцію використання присутності російських «миротворців» для дестабілізації та тиску на пострадянські країни. Стамбульська декларація (листопад 1999 р.) стала своєрідним вододілом, адже, відповідно до неї, погодившись на беззастережне виведення військ із території Молдови, пізніше Росія категорично заперечувала таку можливість. Так само і в разі з досягнутою в Стамбулі домовленістю про «скорочення російських озброєнь і військового спорядження в Грузії».

Остаточне виведення російських військ, озброєння і майна з Придністров'я відповідатиме домовленостям, які вдалося досягнути під час Стамбульського саміту ОБСЄ, та зобов'язанням Росії (Стамбульська декларація): голови держав і урядів країн-учасниць ОБСЄ привітали «прогрес, досягнутий останнім часом у питанні про виведення і знищення російського військового майна, складованого в Придністровському регіоні Молдови, і завершення знищення нетранспортабельних боєприпасів», «зобов'язання Російської Федерації завершити виведення російських сил із території Молдови до кінця 2002 року» [22], а також резолюції ГА ООН від 22 червня 2018 року «Про повне та безумовне виведення іноземних збройних сил із території Республіки Молдова». Постанову було ухвалено за ініціативи Молдови й активної участі України. Її підтримали 64 країни, проте це досі не зрушило з місця зазначену проблему.

Такої ж позиції й далі дотримується більшість країн-учасниць ОБСЄ, які регулярно донині підтримують ініціативи Молдови якнайшвидше вивести російських «миротворців» з території країни. У липні 2019 року Парламентська асамблея ОБСЄ під час щорічної сесії в Люксембурзі ухвалила резолюцію щодо необхідності виведення збройних сил і боєприпасів РФ з території Придністров'я і перетворення «миротворчої місії» за участю лише російського контингенту в міжнародну цивільну місію.

Відмова від російських «миротворців» і переорієнтація на дійсно інтернаціональну й безсторонню міжнародну спостережну місію відповідатиме інтернаціональним критеріям миротворчості й інтересам та позиції самої Молдови, а також України, ЄС, США і ОБСЄ як міжнародної консенсусної регіональної організації, відповідальної за безпеку в широкому Європейському регіоні. У будь-якому разі РФ потрібно відсторонити від самостійного формування миротворчих сил у Придністров'ї. Попередній пострадянський досвід і Молдови, і Грузії свідчить про односторонність, неефективність, упередженість і шкідливість такого підходу.

Потребу замінити сучасну «миротворчу» операцію на міжнародну цивільну спостережну місію ОБСЄ (або ЄС чи ООН) обґрунтовано також

фактом «замороження» конфлікту, завершенням (майже 30 років тому) його гарячої фази та тим, що в подальшій присутності військових контингентів більше немає необхідності. Обговорюючи питання можливих форматів цивільної спостережної місії в Придністров'ї, варто було би розглянути доцільність її комплексності – «ОБСЄ + ЄС + окремі країни-члени», а також міжнародної поліцейської місії з дотримання громадського порядку та формування спільно з місцевою владою ефективних демократичних органів правопорядку.

Охорону залишків майже 20 000 тон боєприпасів на складах у селі Кобасна не можна розглядати як виправдання перебування й надалі ОГРВ у Придністров'ї, адже за кілька років Росія з допомогою фахівців з ООН і ОБСЄ та із залученням спонсорського фінансування спостерігачів формату «5+2» – США і ЄС – могла би дати раду питанню утилізації боєприпасів.

Останній політичний розвиток у Молдові та його вплив на придністровське врегулювання. За оцінками міжнародних експертів, міцнішає тенденція зближення Молдови і Румунії, насамперед в економічній сфері. Проте малоімовірно, що це приведе до їхньої тісної інтеграції в найближчій чи навіть середньостроковій перспективі. У цьому не зацікавлені еліти обох країн, хоча в політикумі могли й лунати такі голослівні заяви. Таке враження, наче концепція «один народ і дві румунські держави» влаштовує більшість, хоча делімітацію та демаркацію кордонів між двома країнами досі не проведено. Така тенденція не означає для України якихось принципових безпекових чи інших загроз, але вимагає активізування всебічної співпраці із цими важливими для нас сусідніми державами, відносини з якими набувають стратегічного рівня з огляду на визначену європейську та євроатлантичну інтеграційну політику нашої країни.

Важливо брати до уваги також актуальну в молдовському політикумі формулу, що «в Молдові немає політичних партій, але є партії геополітичні». Ідеться про те, що принциповою відмінністю програм сучасних партій є їхня геополітична орієнтація або на Європу, або на Росію. У цьому контексті будь-яке зближення Молдови з Румунією відповідає інтересам України, позаяк наближає першу до Європи, а отже, віддаляє від Росії.

Нинішня Президентка Молдови (інавгурацію провели 24 грудня 2020 р.) Мая Санду, яка 11–12 січня цього року прибула в Україну зі своїм першим офіційним закордонним візитом, наприкінці березня 2021-го заявила, що не планує зустрічатися з «президентом» Придністров'я Вадимом Красносельським, що свідчить про новий, суворіший підхід Кишинева до Тирасполя. Таке її рішення є визначальним з огляду на сім безрезультатних зустрічей проросійського експрезидента Ігоря Додона із зазначеним лідером. Акценти нової молдовської влади очевидні: корупційні клани по обидва береги Дністра використовують конфлікт для збагачення через контрабан-

ду, розкрадання та незаконний обіг товарів. Таке інтерпретування продовження неврегульованості конфлікту відповідає загальному антикорупційному іміджеві М. Санду, і вона надалі буде його активно використовувати та зміцнювати. З перших днів перебування на посаді М. Санду наполягає на необхідності виведення російських військових підрозділів та амуніції з території країни. Її політичні позиції суттєво зміцніли після позачергових парламентських виборів 11 липня 2021 року, внаслідок яких її правоцентристська ліберальна проєвропейська партія «Дія і солідарність» набрала 53% голосів, виборовши 63 депутатські мандати зі 101, що дає змогу формувати однопартійний уряд країни. Посилення позиції Президентки РМ, яка за Конституцією є парламентською республікою, може спонукати її докласти активніших зусиль до придністровського врегулювання.

17 лютого 2021 року чинна Голова ОБСЄ, Міністерка закордонних справ Швеції Анн Лінде нанесла офіційний візит до РМ та відвідала Придністров'я, наголосивши, що ОБСЄ і її місія в Молдові є важливими для наближення процесу остаточного врегулювання. Є підстави для оптимізму щодо розвитку цього процесу, проте є і проблеми, тож тут важливі малі, але конкретні кроки для подальшого його руху. Під час візиту А. Лінде зустрілася з М. Санду, в.о. Прем'єр-міністра й Міністром закордонних справ і європейської інтеграції та віцепрем'єр-міністром із питань реінтеграції Молдови, а також із В. Красносельським. Голова ОБСЄ акцентувала увагу на конкретних кроках, що уможливають зміцнення довіри та діалогу між сторонами на всіх рівнях для просування врегулювання ситуації, підтвердила підтримку процесу врегулювання, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності РМ із особливим статусом для Придністров'я. Візит засвідчив підтримку з боку Швеції діяльності ОБСЄ в країні через місію та Спеціального представника, чинного Голови ОБСЄ з питань Придністровського врегулювання Томаса Майр-Гартінга. У річній програмі шведського головування наголошено: «Ми відіграватимемо активну роль у підтримці процесу розв'язання Придністровського конфлікту».

Наводячи факти деструктивного впливу Росії на процес придністровського врегулювання, варто звернути увагу й на подію піврічної давнини, що яскраво підтверджує правдивість цієї тези. Посол РФ у Молдові 10 лютого 2021 року взяв участь у засіданні колегії «Міністерства закордонних справ» Придністров'я. У МЗС Молдови оперативно відреагували на це й закликали дипмісію РФ відмовитися від участі в заходах, які організували «владні» структури «ПМР». Водночас окремі політичні партії Молдови звернулися до керівництва країни із закликом оголосити російського посла персоною нон ґрата та вислати з території держави. Такі дії російського дипломата є втручанням у внутрішні справи Молдови і несумісні з положеннями Віденської конвенції 1963 року про дипломатичні відносини.

Важливою міжнародною подією, спрямованою на розв'язання конфліктів, які ініціювала Росія на пострадянському просторі, став саміт «Асоційованого тріо ЄС» 19 липня 2021 року. У декларації Батумського саміту, яку схвалили глави Грузії, РМ та України в присутності Президента Європейської ради зазначено: «Ми [...] вітаємо розширення ролі та залучення ЄС до пошуку шляхів мирного вирішення конфліктів та їхньої імплементації, спрямованих на відновлення територіальної цілісності наших держав. Зрозуміло, що спроби анексії Росією та незаконна окупація територій Грузії, її агресія на сході України та тимчасова окупація Криму, а також невирішений конфлікт у Придністровському регіоні Республіки Молдова являють серйозну загрозу для регіону і Європи в цілому. Ми готові опрацювати разом з ЄС шляхи мирного врегулювання конфліктів та забезпечити довготривалий мир, стабільність та безпеку в регіоні, в тому числі шляхом посилення ролі та залучення ЄС» [23].

Придністровські стратегії США і Євросоюзу. Хоч ситуація у Придністров'ї не є головним пріоритетом зовнішньої політики США в Центральній-Східній Європі, однак її проблематика все-таки у фокусі американських «радарів». На противагу Росії США та інші країни Заходу підтримують позицію РМ, стверджуючи, що саме втручання РФ у Придністровський конфлікт призводить до його «заморожування» та стримує розвиток процесу остаточного розв'язання. На самому початку протистояння США і західні політичні структури намагалися брати певну участь у виробленні механізмів його припинення. Проте спершу йому приділяли менше уваги, ніж Україні, конфліктам у Грузії і навколо Нагірного Карабаху. Ситуація змінилася після 2004 року, коли під час Стамбульського саміту НАТО до Альянсу було прийнято Румунію (а також Болгарію, Словаччину, Словенію та країни Балтії). США щораз активніше почали долучатися до міжнародних механізмів врегулювання конфлікту у Придністров'ї. У жовтні 2005 року США разом із ЄС набули статусу спостерігача у форматі «5+2». Цьому сприяли як безпосередня зацікавленість у налагодженні тіснішої взаємодії з Молдовою в межах загальної зовнішньополітичної лінії, спрямованої на стримування Росії, так і лобювання з боку Румунії як нового члена НАТО, а з 2007 року – і члена ЄС.

Головною метою США і ЄС у контексті придністровського врегулювання є заохочення європейського та євроатлантичного вектора зовнішньої політики Молдови, її приєднання до відповідних міжнародних структур. До того ж сьогодні таку інтеграцію реалізувати вельми проблематично з огляду на неврегульованість конфлікту, тому його розв'язання має важливе значення не лише для Молдови, а й для США і ЄС. Оскільки ні Штати, ні Євросоюз не визнають міжнародної суб'єктності «ПМР», то контактують вони здебільшого з Кишиневом. Пріоритетними напрямками їхньої

політики є демонстрування переваг євроатлантичного вектора, залучення та фінансування різних неурядових організацій для розвитку громадянського суспільства і демократизації політичної системи в РМ.

Активно розвиваються відносини Молдови з **Європейським Союзом**. До 2002 року Євросоюз безпосередньо не був задіяним у механізмі придністровського врегулювання, але згодом його діяльність за цим напрямом було активізовано. Одним із ранніх кроків була заборона (з 27 лютого 2003 року) поїздок придністровського керівництва до держав ЄС. Згодом перелік представників «ПМР», на яких поширюються ці санкції, було розширено. Першим свідченням посиленої уваги ЄС до Молдови і Придністров'я стала Європейська політика сусідства з 2004 року. 2009 року РМ приєднано до програми ЄС «Східне партнерство», яка передбачає прискорення інтеграційних зв'язків ЄС на дво- і багатосторонньому рівнях із шістьма пострадянськими державами, серед яких, зокрема, Україна і Молдова. 2011 року було ухвалено резолюцію Європарламенту «Стратегія ЄС щодо Чорного моря», у якій значне місце відведено проблемам безпеки в регіоні й конфліктам у Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії. З квітня 2014 року громадянам РМ із біометричними паспортами було дозволено безперешкодний в'їзд до Шенгенської зони. З 1 липня 2016 року набула чинності Угода про асоціацію між Україною, Молдовою та ЄС, на підставі якої створено поглиблену та всеохопну зону вільної торгівлі (DCFTA).

Хоча США і ЄС є спостерігачами у форматі «5+2», що не передбачає активної участі в дискусіях та ухваленні рішень, проте їхні значні економічні, фінансові й військові можливості, політичний вплив на таких учасників врегулювання, як Молдова та Україна, дають змогу сподіватися на активнішу роль у цьому процесі. З огляду на тотожність позицій України, США і ЄС щодо придністровського врегулювання, ймовірно, завдяки цьому напрямку Україна могла би ще більше зміцнити співпрацю із зазначеними стратегічними партнерами, які мали би бути зацікавлені в активнішому використанні на цьому треку українського чинника.

Україна також зацікавлена в розширенні миротворчої присутності США і Євросоюзу в Придністров'ї. У межах Спільної безпекової та оборонної політики ЄС (CSDP) є можливості розгортання відповідних миротворчих / спостережних місій у регіонах конфліктів. Проте слід пригадати, що попередньо Європарламент уже двічі (2003 та 2006 рр.) не відряджав місії до Придністров'я.

Потрібно взяти до уваги і попередній досвід співпраці Україна – ЄС – Молдова / Придністров'я, зокрема діяльність із 2005 року місії зі сприяння прикордонному контролю на українсько-молдовському кордоні в Придністров'ї (The European Union Border Assistance Mission – EUBAM) та Дорадчої місії ЄС в Україні (The European Union Advisory Mission – EUAM) [10; 24; 25].

Позиція України з придністровського врегулювання. З огляду на те, що Президент України Володимир Зеленський і Президентка Молдови Мая Санду позиціонують себе як борці з корупцією, олігархами та контрабандою, це принципово зближує позиції керівництва обох країн як у сфері двосторонніх відносин, так і в контексті спільної роботи з врегулювання конфлікту в Придністров'ї. Під час зазначеного візиту М. Санду в Україну сторони, зокрема, відзначили спільність позицій із головних питань загальноєвропейського порядку денного та регіональної безпеки, підтвердили взаємну підтримку суверенітету і територіальної цілісності двох країн у межах їхніх міжнародно визнаних державних кордонів. Президент України запевнив М. Санду в незмінності позиції України як посередника й гаранта підтримки Молдови в процесі придністровського врегулювання.

Щодо близькості позицій України та Молдови стосовно майбутнього статусу Придністров'я та подальших шляхів врегулювання, то час працює на Кишинів і Київ, адже, головню, старше покоління населення Придністров'я своїм голосуванням висловлює переважну підтримку Росії і проросійським партіям. Більшість молоді вже отримала паспорти РМ, які дають право на безвізове відвідання країн ЄС, чимало придністровців мають і паспорти Румунії. Серед власників молдовських паспортів люди пенсійного віку становлять менше ніж 10%. Така динаміка дає підстави обережно сподіватися на поступові конструктивні зміни політичної ментальності населення регіону.

Україна не зацікавлена в уповільненні процесу придністровського врегулювання й сподівається на його прискорення, насамперед з огляду на налаштованість нової молдовської адміністрації. Водночас донині сторони конфлікту ще не спромоглися перейти безпосередньо до політичного його врегулювання і концентрують увагу на обговоренні соціально-економічних та технічних проблем. Така ситуація пов'язана з непоступливістю придністровської сторони, яку активно підтримує РФ. Свій негативний внесок у справу уповільнення переговорного процесу у форматі «5+2» також вносять міжнародні карантинні заходи через пандемію вірусу COVID-19.

Загалом позиція України з придністровського врегулювання є незмінною та відповідає позиції Молдови і наших західних партнерів із формату «5+2». Конфлікт має бути врегульовано суто мирними засобами з обов'язковим збереженням суверенітету та територіальної цілісності Молдовської держави в межах її міжнародно визнаних кордонів та надання особливого статусу Придністровському регіону в складі єдиної держави. Україна й надалі підтримуватиме Молдову в придністровському врегулюванні. Наша держава готова визнати будь-який прийнятний для офіційної влади в Кишиневі план, за винятком таких дій, які могли б призвести до послаблення державності Молдови та надання Придністров'ю «права

вето» в питаннях зовнішньої політики і безпеки РМ. Україна також послідовно виступає за якнайшвидше виконання з боку Росії своїх зобов'язань щодо виведення військ, озброєння та амуніції з Придністров'я.

Україна схвалює зусилля офіційного Кишинева щодо реінтеграції регіону, зокрема ухвалено принципове рішення підтримати владу Молдови, що з вересня 2021 року до міжнародного автомобільного руху через український кордон буде допущено лише транспортні засоби Придністровського регіону з погодженими між Кишиневом і Тирасполем «нейтральними» номерними знаками і стікером «MD». Відповідно до цієї домовленості в містах Тирасполь та Рибниця буде відкрито спільні пункти реєстрації транспортних засобів. Це унеможливить в'їзд в Україну авто з незаконними номерами і дозволить також запобігти використанню негативного придністровського прецеденту на території ОРДЛО на Сході України. На переговорах із виконання Мінських домовленостей щодо припинення вогню на Сході України в межах Тристоронньої контактної групи в Мінську це усуне підстави для можливих звинувачень України в порушенні Віденської конвенції 1968 року про дорожній рух, а також позбавить українських перевізників конкуренції з боку нелегальних учасників та поверне їм частину втраченого ринку придністровських перевезень.

Україна і Молдова, як і інші регіональні актори, зацікавлені в стабілізації конфлікту у Придністров'ї, оскільки це покращить криміногенну ситуацію в регіоні, зменшить контрабанду в Україну, поставить заслон нелегальній міграції до ЄС. На думку керівництва Молдови, Румунії й інших джерел, саме завдяки контрабанді та різним незаконним економічним операціям Придністровська «адміністрація» досі тримається на плаву. Факт існування конфлікту безпосередньо поруч із кордоном України є потенційною загрозою її можливого втягнення в протистояння. Усе це провокує стратегічну нестабільність на кордоні України, зважаючи на розміщення на території Придністров'я російських військових підрозділів і складів військового озброєння, що загрожує її національним інтересам. Водночас активна участь України в процесі врегулювання ситуації має велике значення для забезпечення міжнародного престижу нашої держави.

Значні надії щодо завершення протистояння в Придністров'ї було покладено на можливість головування України в ОБСЄ 2013 року. І вона зробила помітний внесок в активізацію цього процесу. Проте агресія Росії проти України 2014 року, спроба анексії Криму та окупація частини Донбасу не тільки зумовили нові екзистенційні небезпеки для України, фундаментальні загрози регіональній і всій європейській безпеці, а й призупинили та знецінили попередні зусилля та напрацювання за придністровським напрямом.

Російська агресія проти нашої держави, окупація Криму та військові дії на Сході України суттєво змінили контекст Придністровського вре-

гулювання, зробили його вагомим, життєво важливим чинником національної безпеки України, зруйнували довіру до Росії як посередника і гаранта придністровського врегулювання в очах міжнародної спільноти та України. 30-річний досвід придністровського врегулювання стає для України прикладом, як ефективно протидіяти російським експансіоністським намірам. Уважне вивчення цього досвіду, помилок, які допустила як Молдова, так і Україна в довготривалому процесі придністровського врегулювання, має визначати наші подальші дії на Донбасі, щоб сформувати стратегію деокупації українських територій, які захопила Росія.

Досвід придністровського врегулювання. Висновки і рекомендації для Донбасу. Зазначені два конфлікти, як і інші на пострадянському просторі, не мають прямих аналогій, а кожен із них – зі своїми особливостями. Однак є між ними чимало спільних рис і паралелей, а головне – вони тісно пов'язані потужним дестабілізаційним російським чинником [26]. Російсько-український військовий конфлікт за своїми масштабами, руйнівними наслідками і людськими жертвами переважає, а його політичні причини та наслідки для сторін є значно глибшими і фундаментальнішими. Додатковий негативний складник – протяжний спільний кордон із країною-агресором.

Як і російсько-український конфлікт навколо Криму і Донбасу, Придністровський є геополітичним (світоглядним) із незначним міжетнічним компонентом. Позиції сторін таких протистоянь принципово відрізняються не за етнічною чи конфесійною ознаками чи відмінностями культур їхніх учасників, а полягають у світоглядних розбіжностях. Це стосується геополітичної орієнтації населення та еліт двох берегів Дністра: якщо більшість населення Придністров'я тягнє до зв'язків із Росією, переважна частина РМ бачить своє майбутнє в Європі.

Якщо в мирній Угоді 1992 року сторонами конфлікту чітко визначено РФ і РМ, то в подальших документах щодо придністровського врегулювання молдовська сторона припустилася фундаментальної помилки, погодившись визнати Придністров'я окремою стороною. Росії вдалося перебрати на себе роль миротворця-посередника. Україна і Молдова погодилися на правову суб'єктність окупаційної влади в Придністров'ї як сторони переговорів та конфлікту.

Центральній владі країн, у яких зовнішні сили спровокували «сепаратистські конфлікти», не можна погоджуватися на ведення прямих переговорів із окупаційною маріонетковою адміністрацією так званих сепаратистських районів. Перемовини необхідно вести безпосередньо зі зовнішніми незалежними гравцями, які цей конфлікт спричинили, забезпечують і здатні ухвалювати власні рішення. Водночас потрібно протидіяти намірам країни-агресора щодо правового фіксування федералізації країни.

Легітимізації придністровської «влади» сприяє Москва. Аналогічну експансіоністську тактику Росія сповідує і в тимчасово окупованій частині Донбасу.

Попри економічні зусилля ЄС щодо Придністров'я, останнє не стало ближчим до Європи. Успішнішою є пропагандистська кампанія РФ. Великого значення набуває проведення ефективної інформаційно-роз'яснювальної політики як у Придністров'ї, так і на Донбасі, створення високопрофесійного альтернативного російськомовного телебачення, якісного інформаційного продукту.

Від початку російської агресії проти України продовження військової присутності Росії в Придністров'ї є додатковою безпековою загрозою не тільки для України, а й для всього Чорноморського регіону. Необхідно переформатувати та суттєво інтернаціоналізувати наявний «миротворчий» механізм через виведення російського військового контингенту та розгортання місії міжнародних цивільних спостерігачів.

Визначаючи питання можливого розгортання колективних миротворчих сил на Донбасі, потрібно уникати ситуації із залученням значного російського військового чи цивільного контингенту. Такі міжнародні операції мають проводити або з участю контингентів лише нейтральних країн, або зі значно більшою кількістю національних контингентів, що гарантуватиме безсторонність місії.

Аналіз, який було проведено в дослідженні, і зазначену аргументацію доцільно враховувати під час визначення стратегії України з протидії російській агресії та повернення непідконтрольних територій, а також у відповідних концептуальних, стратегічних зовнішньополітичних та безпекових документах нашої держави.

1. *Перепелица Г.Н.* Конфликт в Приднестровье. Причины, проблемы и прогноз развития. К.: Стило, 2001. 147 с.
2. *Вітман К.* Придністров'я: перспективи розв'язання конфлікту // Політичний менеджмент. 2008. № 4. Етнополітологія. С. 101–106. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/vitman_prydnistrov_ia.pdf
3. *Вітман К.М.* Придністровський конфлікт: сучасний етап врегулювання. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/194/app-37_Vitman_K_M_%25289-20%2529.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. *Кучик О.* Участь України у врегулюванні етнополітичних конфліктів на пострадянському просторі / О. Кучик, О. Цебенко // Вісник Львівського університету. 2011. Вип. 28. С. 3–12. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VLNU_Mv_2011_28_3.pdf
5. *Гетьманчук А.* Позиції України щодо придністровського конфлікту // Главком. 24 січня 2013. URL: <http://glavcom.ua/articles/9409.html>.
6. *Звездова О.* Україна у вирішенні Придністровського конфлікту на сучасному етапі. 2013. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Npchdupol_2013_212_200_7
7. *Пирожков С.І.* Придністровський конфлікт та війна на Донбасі // Україна дипломатична. К., 2015. Вип. 16. С. 661–671.
8. *Гладченко І.* Локальні конфлікти у Придністров'ї та на Сході України: порівняльна характеристика // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. Вип. 44. Том 2. С. 18–21.

9. *Гладченко І.* Співпраця України та Молдови щодо вирішення придністровського конфлікту (1992–2015 рр.) // Вісник Донецького національного Університету. Вінниця. № 1–2(2015). С. 467–473.
10. *Малишев Д.* Приднестровский конфликт и вопросы урегулирования // *Международная жизнь.* 2020. № 9. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2400>
11. *Булатов Ю.* Российско-молдавские отношения в царствование первых Романовых // *Международная жизнь.* 2019. № 8. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2232>
12. *Булатов Ю.* Молдавия и политика Дома Романовых во времена Русско-турецких войн (1710–1812 гг.) // *Международная жизнь.* 2019. № 11. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2275>
13. *Булатов Ю.* История присоединения Бессарабии к России. Новое прочтение темы – урок не впрок? // *Международная жизнь.* 2020. № 1. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2299>
14. *Затилюк Я.В.* Фальсифікат історичного джерела // *Енциклопедія Історії України.* Інститут історії України НАНУ. URL: http://www.history.org.ua/?termin=falsyfikat_istorychnogo_dzherela
15. *Дашкевич Я.* Як Московія привласнила історію Київської Русі // *Києво-Могилянський колеґіум.* URL: <https://gkmk.kiev.ua/kafedra-istoriyi-2/moskovija-kiyivskaja>
16. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова // *Министерство иностранных дел Приднестровской Молдавской Республики.* 22 июля 1992. URL: <http://mfa-pmr.org/ru/sGv>
17. Дело Илашку и другие против Молдовы и России: Решение ЕСПЧ от 08.07.2004. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rilascucase.html>
18. *Филипенко А.* Антипример Молдовы: что дал Кишиневу «мягкий подход» в диалоге с Приднестровьем // *Европейська правда.* 9 грудня 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/12/9/7117202/>
19. *Сидоренко С.* «Ім потрібен президент, що буде підлеглим Росії»: як голосує Придністров'я за 28 років після війни // *Европейська правда.* 24 листопада 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2020/11/24/7116868/>
20. *Ястребчак В.* План Ющенко в истории молдо-приднестровского урегулирования: 15 лет спустя // *Regnum.* 3 июля 2020. URL: <https://regnum.ru/news/polit/3001179.html>
21. *Чернявский С.* Приднестровье в тисках украинского кризиса. К 25-летию начала приднестровского конфликта // *Международная жизнь.* 2017. № 8. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/1896>
22. Стамбульский документ 1999 года. Стамбул, 1999. С. 52–53. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/1/39573.pdf>
23. Декларація Батумського саміту, схвалена главами держав Асоційованого тріо – Грузії, Республіки Молдова та України // *Президент України: офіційне інтернет-представництво.* 19 липня 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/deklaraciya-batumskogo-samitu-shvalena-glavami-derzhav-asoci-69609>
24. *Евтеев С.И.* Стратегия США и ЕС в процессе урегулирования Приднестровской региональной проблемы / С.И. Евтеев, А.А. Дынгес. А.А. // *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2013.
25. *Гаврилова С.* Основные направления политики Евросоюза в Черноморском регионе // *Международная жизнь.* 2020. № 4. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2336>
26. *Лоссовский И.Е.* Зовнішньополітична стратегія Росії щодо країн пострадянського простору як реалізація «нової доктрини обмеженого суверенітету» // *Стратегічна панорама.* НІСД. 2018. № 2. С. 19–30. URL: <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/79/81>

Ihor LOSSOVSKYI,
*First-Class Envoy Extraordinary
and Plenipotentiary
PhD in Physics and Mathematic*

TRANSNISTRIAN SETTLEMENT PROCESS: CONTRIBUTION OF UKRAINE AND CONCLUSIONS FOR DONBAS

Abstract. The article highlights the role and place of Ukraine, which has just celebrated the 30th anniversary of its independence's resumption, in the Transnistrian settlement process. The article contains an analysis of the first state peacekeeping experience of Ukraine and updated plans for further steps in light of the national interests of our state.

The author of the article argues that an analysis of the mistakes made during the settlement will help prevent a repetition of such failures in countering Russian aggression in Donbas. Refusal of Russian 'peacekeepers' in Transnistria and reorientation to the mechanisms of international observation missions are to meet the world peacekeeping criteria, as well as the interests and positions of Moldova, Ukraine, the European Union, the United States and the OSCE as an international organisation responsible for security issues in the European region.

In particular, the article notes that Ukraine and Moldova are interested in stabilising the situation in Transnistria, as it will reduce the region's criminality, significantly limit the flow of smuggled goods to Ukraine, and put a barrier against illegal migration to the EU. The fact of an active conflict so close to Ukrainian borders becomes a potential threat of Ukraine possibly being drawn into a confrontation. The active participation of Ukraine in the peacekeeping process is concurrently of great importance for improving the image of our state in the international arena.

The 30-year experience of the Transnistrian settlement process becomes a vivid example for Ukraine of effective counteraction to Russian expansionist intentions. A careful study of the mistakes made by Moldova and Ukraine is imperative to determine our further actions in Donbas.

Keywords: Transnistrian conflict, Moldova, national security of Ukraine, Russia, Donbas.